

Tetka N me je sinoć nazvala da javi da u direktnom prenosu na TV-u mogu da pratim izbor za mis sveta. Po tonu njenog glasa – uopšte nije teško – primećujem da tetku N interesuje koliko me zanimaju žene. Za jednog starijeg brata – u braku je odnedavno i ima dete – tetka N i mnogi u porodici mislili su da je nastran. Možda tetka N misli to i o meni. Ja nisam verovao za ovog brata da je nastran, i bio sam u pravu. Tetka N je videla neke moje devojke: D, M i T, i sklon sam da verujem da je pravilnije razmišljanje da tetka N zapravo hoće da me oženi. Prošle godine, našla mi je priliku koja se sreće jednom u životu – L, apsolutna na muzičkoj akademiji (klavir), vlasnika mercedesa, lepu i dobru. To mi je potvrdio njen sin P, snaja C, ujka A, ujna V i R i sestra D. Mislim, L se udala posle svog diplomskog, a tetka N, pošto je prodala kuću i počela da zida drugu, u svom novom komšiluku je našla jednu priliku za mene koja se sreće samo jednom u životu – studira ekonomiju i najbolja je na godini – to mi je potvrdio i brat P. Tetka N me obožava, ali me gnjavi ponekad.

Sestra S me je upoznala sa svojom drugaricom M – vodali smo se mesec dana. Poslednjih deset dana sam jedva izdržao. To sestra S zna i zbog toga je još uvek ljuta na mene.

Snaja C me je upoznala sa svojom najlepšom plesačicom G – snaja C i njen muž, moj brat, P drže školu modernog plesa. Lepa G mi se nije svidela jer je imala momka. Rekao sam lepoj G da sam pandur, a snaja C mi neće to oprostiti.

Njen muž, moj brat, P je takođe ljut na mene pošto sam preko telefona, kako on kaže, bio bezobrazan, nevaspitan i nepristojan, i da sam bez minimum-stila gnjavio njegovu prijateljicu – miljenicu S.

Drugi brat, brat M je razočaran u mene, zbog toga što sam odbio jednu od njegovih komada. Inače, taj njegov komad je njegov i ne bi imala ništa sa mnom. Ostali njegovi komadi pored nje uopšte ni ne postoje.

Najbolja drugarica me je upoznala sa S – prilično opičenom slikarkom. Bili smo zajedno četiri meseca. Upoznala me je i sa N, malom M, svojom sestrom Lj – seksualno nezajažljivom mesarkom, mesarkinom mlađom sestrom, takođe mesarkom N i politički zaludnom I. Nijednoj od njih, osim poslednje I, se nisam dopao. Trebalo bi da me upozna sa drugaricom iz srednje škole, jezičarom B, ali, siguran sam da laže i da od toga nema ništa.

– odlomak iz kratkog romana –

Džulijan Barns

UTICAJI

BEZ IČIJE POMOĆI...

Većina engleskih pisaca moje generacije se, pri promociji svojih knjiga u Španiji, sreće sa sledećim pitanjem: "Možete li, molim vas, da opišete direktan uticaj dela Toma Šarpa na vas?" Verovatno je potrebno objasniti da je Tom Šarp autor šaljivih farsi (student, zbunjen velikom količinom dobijenih kondoma, naduvava iste gasom, natpra ih u odžak, koji potom eksplodira kad neko zapali vatru – i slične stvari), koji u očima nekih Španaca zauzima centralno i dominantno mesto u engleskoj književnosti. Pravo je umeće zadržati učitiv izraz na licu dok se pitate da li je to prevod znatno poboljšao delo gospodina Šarpa ili je, pak, sabotirao vaše sopstveno.

U Francuskoj se književno kumstvo drugačije procenjuje. Ako se britanski romanopisac udalji od konvencionalnog, onda su uticaji na nju/njega očigledni: Lorensa Sterna, Luisa Kerola ili Montija Pajtona. Ja obično sa saglasnošću klimam glavom na Montiju Pajtona a prećutkujem činjenicu da nikada nisam čitao "Tristrama Šendija". Iako, ne mislim u suštini tako o Montiju Pajtonu: koliko god je ovaj šou ispunjavao moju svest pre četvrt veka, ne mogu da se setim niti jednog mog napisanog retka koji na bilo koji način išta duguje Pajtonovcima.

U Engleskoj se pitanje uticaja postavlja nešto suptilnije: „Kojim autorima ste se divili dok ste odrastali/ kad ste prvi put pomislili da budete pisac?" ili "...se divite sada?" Kao većina romanopisaca, i ja imam pripremljene različite katehizme u zavisnosti od raspoloženja tog dana. Mogu da citiram Voga-Grina-Hakslija, Flobera-Turgenjeva-Čehova, Vortona-F.M.Forda-Apdajka, Ljermontova-Lampeduzu-Turnijea ili neke neočekivane parove kao Penelopu i Skota Ficdžeralda. Kad se zasitim igre predaka, pribegavam smrknutom licu i jednom "Šekspir je veoma dobar", ili pak ukazujem na to da je apsolutno moguće biti inspirisan nepročitanom knjigom, predstavom ili opisom dela pre nego konzumiranjem tomova istih.

Nije to tako komplikovano kao što možda izgleda. Iskreno, ja nemam pojma o uticajima drugih na moja dela; ići ću i dalje: na mene niko nije uticao. Iako ovo može da zvuči kao psihopatsko poricanje, meni deluje istinito. Uzmimo Flobera: ja Flobera poštujem, kao i mnogi drugi romanopisci, neprestano ga iznova iščitavam, citiram i sebi i drugima njegove praktične savete, slažem se sa tim da je proza kao kosa koja se presijava pri češljanju, da redak proze može i treba da bude isto tako nepromenljiv kao i redak poezije, i ostalo. Ali kada ja, engleski romanopisac dvadeset prvog veka, uvlačim A4 format u IBM 196C, ne upućujem na devetnaestovekovnog francuskog romansijera sa guščijim perom u rukama. Ja pišem drugim jezikom: roman, zajedno sa tehnologijom, napreduje. Bilo bi besmisleno i smešno nastojati da se piše kao on. Osim toga, ON je pisao kao on, pa zašto bih i ja?

Ja sam teoretski svestan toga da svi umetnici stvaraju svoja dela unutar određenog socijalnog i umetničkog kontinuiteta; čak i oni koji se trude da ostanu izvan istog u stvari priznaju – i pod uticajem su onoga od čega pokušavaju da se drže po strani. Štaviše, mogu prilično jasno da identifikujem uticaje koji su prebivali u nekim od mojih savremenika i doveli ih do kraha. X je soba odjeka nekog poznatog; Y je lutka za ruku, koju pokreću prsti odrasloga. Ali, da bih stvarao na način koji meni odgovara, moram najpre da sam sebe uverim da nikada ranije nisam pisao takav roman kakav se upravo pripremam da započnem; I drugo: da nikada niko u istoriji književnosti nije načinio ništa slično. U protivnom, ne bi bilo smisla ni počinjati. Bez sumnje naivno i verovatno sujetno, ovo je neprestano, ali i neophodno samoobmanjivanje. Razmotrite alternativu: ako bih video svoje delo, kao što će to kasnije kritičari beskorisno činiti, kroz rečnik recepata (dve šolje Flobera, malo mlevenog Vortona, kašika Forda Madoksa Forda, jedno jaje i troprst "Monti Pajton" praška za pecivo), ne bih se nikada ni primaknuo retni.

Romanopisci nikada nisu funkcionisali dački, a u današnje vreme verovatno to još manje čine. Umesto toga, oni često kreiraju sopstvene škole od uglednih i bliskih romanopisaca iz prošlosti, koji pri tome imaju ulogu kako učitelja tako i asistenta.

Ovi nekada obeshrabruju, nekada podstiču.

Ali njihov istinski uticaj je u tome da, kroz vekove, jednostavno i neprestano govore:

„Piši ti, i piši drugačije!“

(Sa engleskog prevela Jelena Petrić)

Divna Vuksanović

UMETNIČKO STVARALAŠTVO I ODGOVORNOST

*Oci i učitelji, pitam sebe: „Šta je pakao?“
Mislim: „Patnja što čovek ne može više voleti.“*

Dostojevski

Problemski susreti filozofskih disciplina kao što su: estetika ili filozofija umetnosti, s jedne strane, i etika ili filozofija morala, odnosno etiko-metafizika, s druge strane, veoma su rečki u dosadašnjoj povesti filozofije, a njihova kategorijalna ukraštanja i prožimanja, čini se, još reda i utoliko značajnija kao materijal za neposredna duhovna preispitivanja kompleksnih odnosa koji su vremenom uspostavljeni između ovih dvaju oblasti duhovnog kretanja i delovanja.

Pretrasuda koja se, tim povodom, empirijski ustalila u današnjem korpusu filozofskih mnjenja tiče se vladajućeg vrednosnog sistema jedne epohe i opšte duhovne klime koja iz tog sistema nužno proističe. Drugim rečima, ovo predubedenje nam govori da svaka epoha donosi sobom jedan od vrednosnih sistema koji svoju alternativu i „drugost“ u potpunosti realizuje tek u potonjoj epohi, a posve radikalno isključuje u svojoj vlastitoj.

Nema sumnje, obe su discipline: i etika i estetika, bar u svom tradicionalnom elementu sagledavanja, principijelno vrednosnog karaktera: prema navedenoj filozofskoj pretrasudi, njihove paradigme sukcesivno se smenjuju tako što određeno doba nosi karakteristična obeležja jedne discipline kao dominirajuće, dok već sledeće smenjuje ovu vrstu vrednosne centralizacije apsolutnim izokretanjem odnosa vrednosti u smeru prevalencije onog što je prethodno bilo sistemski potisnuto, odnosno hegelovskim načinom kretanja duha, ukinuto i očuvano istovremeno. Tako konstantna smena vrednosnih paradigmi utiče na tzv. opšte duhovne procese i delovanja kojima opisujemo jednu približno zaokruženu kulturnu epohu: kao epohu vladavine etiko-metafizike ili vreme dominacije estetike i njoj saobraznih, materijalno-duhovnih tvorevina određenog doba.

Retka su pak vremena i teorije koje kritički dopuštaju da se naznačene paradigme razmatraju istodobno i u sklopu odnosa koji nisu prevashodno konkurentne prirode. Ukoliko takve epohe i periodi uopšte mogu postojati u ma kakvom vidu svog pojavljivanja, onda ih treba tražiti na samim granicama smena epoha, u periodima opadanja njihove apsolutne vladavine i apriorne čistote. Stoga je privilegija da živimo u takvom jednom vremenu, donela sobom i mnogobrojne izazove kako mišljenju tako i delovanju u okvirima postojanja prividne konfuzije i paradoksnosti „krize“ postojećih sistema vrednosti čiji smo savremenici, vinovnici, kritičari ili „kompetentni“ posmatrači-svedoci.